

SNA

STICHTING VOOR DE
NEDERLANDSE ARCHEOLOGIE

Aan de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mevrouw mr. M.C. van der Laan
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

SC DCEI 105/29556

30 JUN 2005

Kenmerk 2005/092
Betreft inhoudelijke kwaliteit van de "Malta-archeologie"

1) SC
2) DGCm
3) DCE

Amsterdam, 27 juni 2005

20-7-2005

Zeer geachte mevrouw Van der Laan,

Tijdens de behandeling van uw wetsvoorstel tot wijziging van de Monumentenwet 1988 (Wet op de archeologische monumentenzorg) kwam ook de borging van de zogeheten wetenschappelijke kwaliteit aan de orde. Naar aanleiding van het amendement van Kamerlid Vergeer om de archeologische monumentenzorg te baseren op wetenschappelijke criteria en daartoe een nationaal wetenschappelijk fonds in te richten, zegde u toe met de betrokkenen uit de archeologische wereld in overleg te treden.

Met deze gezamenlijke brief willen wij u op de hoogte brengen hoe door de archeologiesector tegen deze problematiek aangekeken wordt en welke aspecten hierbij een rol spelen. Voorop staat dat het belang van inhoudelijke kwaliteit door de gehele archeologiesector wordt onderschreven en wat de afgelopen periode heeft geleid tot intensief overleg tussen betrokken partijen. Gezien de turbulente en nog niet voltooide cultuuromslag van het archeologiebestel kan het karakter van deze brief qua oplossingsrichtingen op dit moment alleen nog indicatief zijn. Zoals vaker zijn ook hier in de uitwerking meerdere wegen naar Rome denkbaar. Dit heeft er toe geleid dat de Onderzoeksschool Archon er uiteindelijk voor heeft gekozen een en ander in een aparte brief verder uit te werken. Dit laat onverlet dat in de komende periode het bestuurlijk overleg tussen alle betrokken partijen, inclusief Archon, bij de SNA wordt voortgezet. Op 7 oktober a.s. belegt de SNA een door alle partijen mede voorbereid symposium over inhoudelijke kwaliteitsborging in de route van pve tot rapport en welke werkbare scenario's daarbij mogelijk zijn. In onderstaande tekst wordt kort aangegeven welke aspecten in het huidige omslagproces naar onze mening een rol spelen.

Aflatende wetenschappelijke kwaliteit?

De zelfregulering van uitvoerend archeologisch werk in Nederland bestaat uit een gezamenlijk ontwikkelde - en nog steeds in ontwikkeling zijnde - Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, een erkenningsstelsel voor alle opgravende partijen (bedrijven, gemeenten, universiteiten) en een beroepsregister voor individuele archeologen.

Herengracht 474
1017 CA Amsterdam
Telefoon 020 - 422 79 79
Fax 020 - 422 79 10

Postbank 4871430
ABN / AMRO 54.03.23.209
K.v.K. Rijnland s.41188.444
E-mail info@sna.nl
Website www.sna.nl

Dit systeem is geleidelijk aan gesloten door:

- de instelling van een Rijksinspectie voor de Archeologie (RIA) voor toezicht op en handhaving van het kwaliteitsstelsel,
- de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOAA) die een wetenschappelijk-inhoudelijk kader biedt voor het uitvoerende archeologisch onderzoek, en
- een Sectoranalyse Archeologie die inzicht moet geven in de gevolgen van de stelselwijziging voor de universiteiten.

Recent is dit systeem nog hechter verankerd door de KNA en de certificeringsregeling onder te brengen bij de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB), die zich reeds bezighoudt met kwaliteitsborging in de sector bodem, en door representanten uit de archeologische wereld in de overlegcommissie met last en ruggespraak te laten optreden. Over het resultaat mag op onderdelen nogal eens verschillend worden geoordeeld, in het algemeen zien wij dat de toegenomen professionaliteit en betere samenwerking, mede door actieve bemoeienis van de rijksoverheid in het systeemontwerp, zelfs in het huidige onvolkomen interimbestel nu al tot een vorm van archeologische monumentenzorg hebben geleid die significant beter is dan een decennium geleden.

De laatste tijd is er desondanks toenemende kritiek te horen op dit systeem van "*checks and balances*". Inhoudelijke eisen aan de verschillende onderzoeksfasen van het Malta-proces zijn niet formeel in het kwaliteitsstelsel opgenomen. Dat leidt in de uitwerking soms tot grote verschillen per gemeente en provincie, en ook tot open einden. Tevens zijn er aarzelingen over het wetenschappelijk-inhoudelijke niveau van rapportages. Die sluiten niet altijd goed aan bij kwaliteitseisen die binnen de academische wereld, die theoretischer en meer internationaal-wetenschappelijk gericht is, gangbaar zijn.

Koppeling van kennis levert bijzondere kansen

Ondergetekenden hechten eraan duidelijk te maken dat naar hun inzicht de genoemde instrumenten *in principe* voldoende zijn om allengs goed te verantwoorden kwaliteit te leveren. Allengs, omdat de implementatie van het systeem nog onvolkomenheden kent - goed te verantwoorden, omdat er niet van een absoluut of objectief kwaliteitsbegrip sprake is, maar van een cyclisch proces dat vooral als kennisketen zijn waarde heeft. Het doel van "Malta-archeologie" is immers ook om hoogwaardige cultuurhistorische informatie uit de bodem tot kennis te verrijken, die weer ingezet kan worden voor ruimtelijk beleid, educatie en publieke participatie in erfgoed. Het verantwoorden van goede kwaliteit is een interactief proces, binnen de gemeenschap van erfgoed-specialisten, en tussen die gemeenschap en de samenleving als geheel.

De hierboven aangeduide onvolkomenheden zijn grotendeels te wijten aan het feit dat de meeste van de instrumenten nog vorm moeten krijgen en tot wasdom moeten komen, om in gemeenschappelijk gebruik tot een stabiel evenwicht te komen. Om dat te garanderen is snelheid nodig, capaciteit en aandacht voor kansen. Kwaliteitswinst kan ons inziens het snelst bereikt worden door:

- Onverwijld invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg is van het grootste belang wegens rechtszekerheid, consequentheid van beleid en overtuigingskracht in het gesprek met verstoorders en overheden. Daarbij zou een tijdelijk aangescherpt toezicht op de totstandkoming van de programma's van eisen en handhaving van de realisatie ervan gedurende de verschillende fasen van uitvoering welkom zijn.

De route van pve tot rapport en de taken en bevoegdheden van de verschillende actoren in dat proces dient voor alle partijen duidelijk te zijn.

- Hiermee samenhangend de noodzaak tot duidelijker verankering van KNA en NOAA en de noodzaak te komen tot een duidelijk selectiebeleid, zowel nationaal als regionaal en lokaal. Vrijblijvendheid bij het hanteren van de KNA leidt tot kwaliteitsverlies.
- De onderzoekscapaciteit die nodig is om het stijgend volume aan Malta-standaardrapportages te vertalen naar synthetiserende studies is te gering. De resultaten van die studies, waarvan de financiële last *niet* op verstoorders verhaald mag worden, vormen het sluitstuk van de kenniscyclus, dat weer input levert in het afwegingskader voor selectie ten behoeve van behoud. Het NWO-programma 'De Oogst van Malta' dat daartoe voor de periode 2002-2006 is ingesteld verdient dan ook voortzetting, bijvoorbeeld als onderdeel van het hierna te noemen nationaal wetenschappelijk fonds. De Sectoranalyse Archeologie beschouwen wij als een zeer welkome eerste stap naar een passend antwoord op deze problematiek.
- Waar wij tot slot voor pleiten is koppeling tussen de kennis die in dit "Malta-bestel" wordt gegenereerd met de verwerking daarvan in academische gemeenschappen. Dat spoort met het advies van de Raad voor Cultuur over het "Malta-systeem" hier ten lande ("Meer bodem onder het archeologiebestel", september 2000). Ook de SNA heeft in het verleden hiervoor meermalen aandacht gevraagd. Daarbij speelt echter een lastige rol dat het begrip kwaliteit afhankelijk is van de context waarin het wordt gebruikt. Binnen het Malta-bestel gaat het om *voldoende* kwaliteit voor alle betrokkenen. Vanuit wetenschappelijk perspectief - en de archeologie is nu eenmaal een wetenschappelijke discipline - is het ook noodzakelijk de mogelijkheid te bieden voor de realisatie van onderzoek van *excellente* kwaliteit. Die noodzaak is ingegeven door de internationale dimensie van de archeologie als wetenschap, waarbinnen mede bepaald wordt wat het bijzondere van het Nederlandse bodemarchief is en waar de vergelijking plaats vindt hoe de Nederlandse archeologie daarmee als bron van erfgoed en voor vernieuwende, betekenisvolle kennis omgaat. De beoordeling van deze *wetenschappelijke* kwaliteit kent haar eigen internationaal ingekaderde en op peer review en scherpe competitie gebaseerde procedures en kwaliteitscriteria, zoals door NWO, KNAW en onderzoekscholen worden gehanteerd. Ons voorstel zou zijn het "Malta-systeem" te koppelen aan dit specifieke wetenschappelijke kwaliteitscircuit. De door de KNAW erkende, nationale onderzoekschool ARCHON kan dan op deze wijze bijdragen aan de internationale uitstraling en waardering van het Nederlandse "Malta-beleid". De universiteiten zijn bereid daartoe een bijzondere invulling te geven aan de preferente positie die artikel 49 van de Wet op de archeologische monumentenzorg hen biedt. Jaarlijks zou een handvol potentieel excellente locaties kunnen worden geselecteerd, die door onderzoekconsortia, gemengd samengesteld uit universiteiten, bedrijven en deelnemers uit de andere overheidslagen, een optimale behandeling kunnen krijgen. De gewenste verbinding krijgt zo invulling in betekenisvolle en innovatieve "communities of practice". Daarvoor zouden naar schatting wel enige miljoenen euro's additionele middelen nodig zijn.

S N

Het beschreven "Malta-kwaliteitssysteem" sluit excellente kwaliteit geenszins uit, maar bevordert die evenmin. Daarvoor is meer nodig, en dat zou aanvullend aan het standaard kwaliteitszorgregime onder "Malta" geregeld kunnen worden. De extra financiën kunnen evenmin binnen het Malta-systeem of de reguliere universitaire budgetten gevonden worden. Voor een "nationaal wetenschappelijk fonds" ten behoeve van de archeologie is een gesprek met uw collega's voor onderwijs en wetenschap nodig, vermoeden wij. Vandaar dat wij deze brief ook in afschrift aan uw collega's sturen. De Sectoranalyse Archeologie, waarin de relatie tussen cultuur en onderwijs & wetenschap op dit gebied al wordt verkend, kan hier een welkom kader bieden.

Slot

De internationaal bewondering afdwingende Nederlandse archeologische monumentenzorgsystematiek kan nauw verbonden zijn met excellent onderzoek. We beschouwen dat als een bijzondere kans, waarvoor we u graag uitnodigen in gesprek te gaan met uw collega's van onderwijs en wetenschap.

Gaarne geven wij u bovenstaande constatering, analyse en wensen in overweging. Vanzelfsprekend zijn wij te allen tijde bereid u toelichting te geven of nadere invullingen te suggereren. Wij zouden het bijzonder op prijs stellen uw visie op de hier vervatte inzichten op korte termijn te vernemen.

Met de meeste hoogachting,

Stichting voor de Nederlandse Archeologie,
namens het bestuur, drs. D.H.H. Scheerhout, directeur

Vereniging van Ondernemers in Archeologie,
drs. W.A.M. Hessing, duo-voorzitter

Convent van Gemeentelijk Archeologen,
drs. C.B. Bakker, voorzitter

Nederlandse Vereniging van Archeologen,
dr. A. Verhoeven, voorzitter

Centraal College van Deskundigen Archeologie,
drs. R.W. Brandt, voorzitter

i.a.a.: mw. M.J.A. van der Hoeven, minister van OCW
drs. M. Rutte, staatssecretaris van OCW